

کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی: ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱ سازمان بورس اوراق بهادار تهران

■ هیراد نظری^۱

■ آرش تحریری^۲

■ سمیه براتی^۳

تاریخ دریافت: ۹۸/۱/۲۹

تاریخ پذیرش: ۹۸/۶/۲۳

چکیده

علیرغم وجود نقش محوری کمیته حسابرسی در راستای افزایش کیفیت گزارشگری مالی، همچنان یک واگرایی در شواهد تجربی مربوطه مشاهده می‌شود. در همین راستا پژوهش حاضر، با هدف بررسی رابطه بین کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی با تاکید بر ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی سازمان بورس اوراق بهادار تهران انجام شده است. نمونه آماری این تحقیق شامل داده‌های ۱۷۵ شرکت عضو بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۶ می‌باشد. برای آزمون فرضیه‌ها، رویه‌های تخمین و آزمون مفروضات مدل، از تحلیل رگرسیون چندمتغیره به روش پانلی استفاده شده است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی سازمان بورس باعث ارتقای کمیته‌های حسابرسی و بهبود کیفیت گزارشگری مالی به عنوان یکی از شاخص‌های فعالیت این کمیته‌ها شده است. همچنین نتایج نشان داد که کمیته‌های حسابرسی با صلاحیت‌تر که نظارت اثربخش مناسب‌تری را فراهم می‌آورند، باعث افزایش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های متبوع خود می‌شوند. بطور کلی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیات بیانگر نقش مؤثر و معنی دار دستورالعمل کنترل‌های داخلی و اسناد زیرمجموعه آن همچون منشور کمیته حسابرسی در بهبود گزارشگری مالی شرکت‌ها می‌باشد.

کلمات کلیدی: اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی، صلاحیت کمیته حسابرسی، کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی، ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی.

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول) ایمیل:

Hirad.nazari@ut.ac.ir

۲. استادیار حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۳. کارشناس ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.

۱. مقدمه

به طور ایده‌آل هدف از گزارشگری مالی، ارائه اطلاعات قابل اتکاء درباره عملکرد و وضعیت مالی شرکت برای طیف وسیعی از استفاده‌کنندگان است که در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی آن‌ها مفید واقع می‌شود (بارث و همکاران^۱، ۲۰۰۸). با این حال، گزارشگری مالی اغلب تحریف می‌شوند یا حتی متقلبانه هستند (بلانکو و همکاران^۲، ۲۰۱۴؛ چو و همکاران^۳، ۲۰۱۵)، بنابراین توانایی افراد ذینفع برای تصمیم‌گیری منطقی را مختل می‌سازد. کمیته حسابداری معمولاً بر گزارشگری مالی، سیاست‌های حسابداری، حساب‌رسان مستقل، انطباق با مقررات و مدیریت ریسک، نظارت می‌کند و بررسی‌های ویژه‌ای در ارتباط با عملکردهای مشکوک یا مشکل‌ساز، انجام می‌دهند (دی‌زورت و همکاران^۴، ۲۰۰۲). کمیته حسابداری، کمیته‌ای عملیاتی متشکل از اعضای هیات مدیره متخصص شرکت است که مسئولیت نظارت بر افشاء و گزارشگری مالی را بر عهده دارد (چوی و همکاران^۵، ۲۰۱۴). در کشورهای پیشرو، کمیته حسابداری در شرکت‌ها تبدیل به ابزار مهمی شده است تا قابلیت اعتماد روند گزارشگری مالی را نظارت کند. کمیته حسابداری به عنوان عاملی تعیین‌کننده در روند گزارشگری مالی عمل می‌کند. کمیته حسابداری اثربخش، موجب افزایش اعتبار صورت‌های مالی حسابداری شده سالانه می‌شود و اعضای آن با هیات مدیره که مسئول حفظ منافع سهامداران است، همکاری کرده و در امر نظارت بر کیفیت و مطلوبیت صورت‌های مالی، حسابداری و فرآیند گزارشگری مالی به مدیریت در ایفای مسئولیت‌های خود یاری می‌رساند (حساس یگانه و حسینی بهشتیان، ۱۳۸۱). علی‌رغم گمانه‌زنی‌های گسترده مبنی بر این که عملکرد کمیته حسابداری، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد، اما شواهد تجربی این گمانه‌زنی‌ها را به طور واضح پشتیبانی نمی‌کنند. به عنوان مثال، آلويس^۶ (۲۰۱۳) و استوارت و مونرو^۷ (۲۰۰۷) دریافتند که وجود کمیته حسابداری، کیفیت گزارشگری مالی را به همراه ندارد. شواهد میبهم به احتمال زیاد ناشی از این واقعیت هستند که کمیته‌های حسابداری از لحاظ اندازه، استقلال، اثربخشی نظارت، صلاحیت، و سایر ویژگی‌های کیفی خود بسیار متفاوت هستند (چوی و همکاران، ۲۰۱۴؛ گندرون و بدارد^۸، ۲۰۰۶). در واقع وجود کمیته حسابداری در شرکت ممکن است فقط شرط لازم و نه کافی برای افزایش کیفیت گزارشگری مالی باشد. رسوایی‌های مالی نظیر انرون و پاملات، نقاط ضعف کمیته‌های حسابداری را به طور خاص و سیستم‌های راهبری شرکتی را به طور کلی برجسته می‌سازد. این رسوایی‌ها تغییرات قابل توجهی در سیاست‌های نظارتی و همچنین اصلاحات اساسی راهبری شرکتی را به همراه داشت است.

1. Barth et al.
2. Blanco et al.
3. Cho et al.
4. Dezaortb et al.
5. Choi et al.
6. Alves
7. Stewart & Munro
8. Gendron & Bedard

بطوریکه با تصویب قوانینی نظیر ساربنز - آکسلی^۱ (۲۰۰۲)، مقررات کمیسیون بورس و اوراق بهادار و استانداردهای پذیرش بورس‌های مختلف، ایجاد کمیته حسابرسی را برای شرکت‌های سهامی عام اجباری کردند (مشایخی و مهرانی، ۱۳۹۵). این قوانین همچنین مسئولیت‌های کمیته حسابرسی در رابطه با بسیاری از مسائل راهبری را افزایش داد، به ویژه موجب افزایش تقاضا در زمینه اثربخشی نظارتی و صلاحیت‌های کمیته‌های حسابرسی شد (آبرناتی و همکاران^۲، ۲۰۱۳؛ بیزلی و همکاران^۳، ۲۰۰۹؛ بدارد و گندرون، ۲۰۱۰؛ کوهن و همکاران^۴، ۲۰۱۴؛ دیزورت و همکاران، ۲۰۰۲). در راستای ارتقای کیفیت راهبری شرکتی، وجود کمیته حسابرسی مطابق با هشتمین قانون مربوط به شرکت‌ها در اتحادیه اروپا^۵، برای شرکت‌های پذیرفته شده در این اتحادیه الزامی شد و وظایف و مسئولیت‌هایی برای شرکت‌ها تعریف شد (باجرا و کادز^۶، ۲۰۱۷). در ایران سازمان بورس اوراق بهادار با یک وقفه زمانی نسبتاً زیاد، به ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس در تاریخ ۱۳۹۱/۰۲/۱۶ پرداخت. ماده ۱۰ این دستورالعمل به لزوم تشکیل کمیته حسابرسی زیر نظر هیئت مدیره و همچنین تشکیل واحد حسابرسی داخلی زیر نظر کمیته حسابرسی می‌پردازد. بنابراین شواهد تجربی در رابطه با اثرات اجرا مفاد ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی (منشور کمیته حسابرسی) برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌تواند بینش‌های اصلی در رابطه با اثربخشی سیاست‌های برای سیاست‌گذاران و مدیران شرکت‌ها در جهت تأمین کیفیت گزارشگری مالی را فراهم آورد.

با توجه به نوظهور بودن حضور کمیته حسابرسی در شرکت‌های ایرانی این مطالعه به عنوان یکی از اولین تحقیقات درصدد یافتن پاسخ به این پرسش است که آیا «اثربخشی نظارتی» و «صلاحیت» بعنوان دو ویژگی بارز کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیرگذار می‌باشند؟ و همچنین اینکه آیا کیفیت گزارشگری مالی از زمان اجرای ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی (منشور کمیته حسابرسی) بهبود یافته است؟ که پاسخ سؤال‌های مطرح شده در قسمت نتیجه‌گیری تحقیق گنجانده شده است. در ادامه، ساختار کلی مقاله به این ترتیب خواهد بود؛ ابتدا مبانی نظری و پیشینه تجربی، که به پشتوانه آن فرضیه‌های پژوهش تبیین می‌شوند. سپس روش شناسی پژوهش شامل متغیرها و مدل تحقیق ارائه می‌شود و در بخش پایانی نیز پس از بیان یافته‌های پژوهش، نتیجه‌گیری و پیشنهادها ارائه خواهد شد.

1. Sox
2. Abernathy et al.
3. Beasley et al.
4. Cohen et al.
5. The 8th law Directive
6. Bajra & cadez

۲. مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

۲-۱. کیفیت گزارشگری مالی

تمامی شرکت‌ها متعهد به نگهداری سوابق حسابداری و تهیه گزارش‌های مالی هستند (تایپالینماکی و ایکاهیمو، ۲۰۱۳)، اما تکنیک‌های مورد استفاده آن‌ها برای گزارش نتایج مالی، کیفیت گزارشگری مالی آن‌ها را تعیین می‌کند (ماکیاس و موینو، ۲۰۱۱). کیفیت گزارشگری مالی به معنای توان صورت‌های مالی در انتقال اطلاعات عملیات شرکت و به طور خاص، پیش بینی جریان‌های نقدی مورد انتظار آن به سرمایه‌گذاران است (بیدل و همکاران، ۲۰۰۹). گزارشگری مالی زمانی از کیفیت بالایی برخوردار است که عملکرد و وضعیت مالی واقعی و منصفانه شرکت را مطابق با استانداردهای حسابداری نشان دهد (کاسندی و همکاران، ۲۰۱۶؛ مارتی و کاسپرسکایا، ۲۰۱۵؛ پیچر، ۲۰۰۲). سنجش تجربی بر خلاف تعریف مفهومی کیفیت گزارشگری مالی، بسیار چالش برانگیز است (بارث و همکاران، ۲۰۰۸؛ فرانسیس و اسمیت، ۲۰۰۵) و معمولاً اقلام تعهدی اختیاری به عنوان معیار سنجش تجربی کیفیت گزارشگری مالی، مورد استفاده قرار می‌گیرد (دیچو و همکاران، ۱۹۹۵؛ ایگر و همکاران، ۲۰۱۳؛ جونز، ۱۹۹۱؛ پیسنل و همکاران، ۲۰۰۰). بطور کلی اقلام تعهدی غیراختیاری به وسیله استانداردهای حسابداری الزامی شده و تحت تأثیر شرایط اقتصادی شرکت هستند و به واسطه مقررات سازمان‌ها و دیگر عوامل خارجی محدود هستند. در نتیجه، این اقلام به طور نسبی از دستکاری شدن توسط مدیریت در امان هستند. لیکن اقلام تعهدی اختیاری، قابل اعمال نظر توسط مدیریت هستند. مؤلفه کل اقلام تعهدی غیراختیاری برخلاف مؤلفه اقلام تعهدی اختیاری که نشان دهنده انتخاب‌های مدیران برای مدیریت سود گزارش شده است، شرایطی از کسب و کار را منعکس می‌کند که بطور طبیعی اقلام تعهدی را ایجاد و فسخ می‌کند (باجرا و کادز، ۲۰۱۷). طبق تئوری نمایندگی، مدیران نمایندگانی هستند که از سوی مالکان واحدهای تجاری به منظور مدیریت منابع آن‌ها در جهت کسب حداکثر رفاه انتخاب می‌شوند. فرض بنیادین این تئوری بیان می‌کند، مدیران همواره در جهت تأمین منافع شخصی خود گام بر می‌دارند که گاهی می‌تواند در تضاد با حداکثر کردن منافع مالکان باشد (ولک و همکاران، ۲۰۰۹؛ ترجمه کرمی و تاجیک، ۱۳۹۶). این تضاد

1. Taipaleenmaki and Ikaheimo

2. Macias and Muino

3. Biddle et al.

4. Kusnadi et al.

5. Marti and kasperskaya

6. Peecher

7. Francis & Smith

8. Dechow et al.

9. Ecker et al.

10. Jones

11. Peasnell et al.

12. Wolk et al.

منافع می‌تواند کیفیت گزارشگری مالی را از طریق مدیریت سود تضعیف نماید. انگیزه اصلی برای مدیریت سود، منافع شخصی مدیران است (هارتمن و اسلاپنیکار، ۲۰۱۲). مدیریت سود زمانی رخ می‌دهد که مدیران برای جبران زیان‌های ناشی از عملکرد بازار (متأثر از تغییر قیمت سهام) یا زیان‌های مالی (منتج از تغییر سود) تصمیم به این امر می‌گیرند. منافع شخصی مدیران برای مدیریت سود (در مورد تغییرات برای جبران زیان) به خودی خود واضح است (باجرا و کادز، ۲۰۱۷). بنابراین مدیران در راستای انجام وظایف نمایندگی، باید در مورد نحوه به کارگیری منابع اقتصادی تحت کنترل خود، در مقابل مالکان پاسخگو باشند و گزارشگری مالی از ابزارهای مهم پاسخگویی محسوب می‌شود. از دیدگاه تئوری نمایندگی، سازوکارهای کنترلی مختلفی مثل کیفیت گزارشگری مالی و افشا وجود دارد که عدم تقارن اطلاعاتی را کاهش می‌دهند و نظارت بر فعالیت‌های مدیران به منظور کاهش رفتارهای فرصت طلبانه آن‌ها را تقویت می‌کنند (قائمی و وطن پرست، ۱۳۸۴). همچنین یافته‌های پژوهش‌های متعددی (بیتی و همکاران، ۲۰۰۷؛ بیدل و هیلاری، ۲۰۰۶؛ ۲۰۰۷؛ فرانسسیس و همکاران، ۲۰۰۵ و وردی، ۲۰۰۶) مبین این مطلب است که کیفیت گزارشگری مالی بالاتر منجر به نظارت و پاسخگویی بهتر مدیران می‌شود و عدم تقارن اطلاعاتی، انتخاب نادرست و خطر اخلاقی را کاهش می‌دهد؛ در نتیجه می‌تواند به کاهش هزینه‌های پایش مدیریت و در نهایت کاهش ریسک و هزینه‌های تأمین مالی شرکت منجر شود (ثقفی و عرب مازار یزدی، ۱۳۸۹؛ ۳).

۲-۲. اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی

کمیته‌های حسابرسی عمدتاً موظف به نظارت فرایند گزارشگری مالی و تضمین واقعی و منصفانه بودن گزارشگری مالی هستند (بیزلی و همکاران، ۲۰۰۹). به طور کلی، اثربخشی فرد نسبت به اهداف او در نظر گرفته می‌شود (کادز و گویدینگ، ۲۰۰۸). با توجه به این تعریف، کمیته حسابرسی هنگامی اثربخش در نظر گرفته خواهد شد که کیفیت گزارشگری مالی آن به حداکثر برسد. با این حال، این تعریف کلی در زمینه راهبری شرکتی به دو دلیل مشکل‌ساز است (گراف و والنتیکتیک، ۲۰۱۱). اول، هیچ گونه تعریف جهانی پذیرفته شده‌ای برای کیفیت گزارشگری مالی وجود ندارد. دوم اینکه مدیریت، مسئول نهایی و قانونی گزارشگری مالی واقعی و منصفانه می‌باشد. به دو دلیل فوق، اثربخشی کمیته حسابرسی معمولاً در زمینه دخالت آن در فعالیت‌های مختلف نظارتی مورد بحث قرار می‌گیرد. کمیته حسابرسی به ایجاد ارتباط مناسب بین هیئت مدیره، حسابرسان مستقل و حسابرسان داخلی شرکت کمک می‌کند. این کمیته

1. Hartmann and Slapnicar
2. Beatty et al.
3. Biddle & Hilary
4. Francis et al.
5. Verdi
6. Cadez and Guilding
7. Groff and Valentincic

می‌تواند بر مدیریت ارشد شرکت نظارت کند و به عنوان عامل بازدارنده مدیریت، از زیر پا گذاشتن کنترل‌های داخلی، نقش موثری ایفا کند. کمیته حسابرسی اثربخش، به عنوان عاملی تعیین کننده در روند گزارشگری مالی، موجب افزایش اعتبار صورت‌های مالی حسابرسی شده می‌شود (بذر افشان، ۱۳۹۵). حیدری موسی نارنجی (۱۳۹۵) یافت که رابطه مثبت و معناداری میان اثربخشی کمیته حسابرسی و به موقع بودن گزارشگری مالی وجود دارد. در نتیجه اگر اعضای کمیته حسابرسی مستقل از شرکت باشند، بر کیفیت گزارشگری مالی تاثیرگذار و به تبع آن موجب انتشار به موقع اطلاعات مالی می‌گردد. در پژوهش حاضر، اثربخشی کمیته حسابرسی با توجه به مفاد منشور کمیته حسابرسی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. این الزامات مطابق با مفاد ماده ۲ منشور کمیته حسابرسی فهرست شده‌اند که چهار فعالیت اصلی را شامل می‌شوند. اثر حوزه‌های گسترده نظارت کمیته حسابرسی در نگاره شماره (۱) بشرح زیر ارائه شده است.

نگاره شماره (۱): مؤلفه‌های اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی (منشور کمیته حسابرسی، ۱۳۹۱)

مطابق ماده ۷ منشور کمیته حسابرسی، نظارت سلامت گزارشگری مالی شامل نظارت بر سیاست‌ها و روش‌های حسابداری، موضوعات بااهمیت گزارشگری مالی، انطباق با استانداردهای حسابداری و بررسی‌های ویژه در موارد عملکرد مشکوک یا مشکل ساز حسابداری می‌باشد. همچنین کمیته حسابرسی در راستای مسئولیت‌های خود در گزارشگری مالی باید نسبت به قابلیت اطمینان و به موقع بودن گزارش‌های مالی شرکت و این که همه اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری هیئت‌مدیره در رابطه با گزارشگری مالی در اختیار آنان قرار گرفته است؛ اطمینان معقولی کسب نماید. بعد دیگر، نظارت بر کنترل داخلی و سیستم‌های مدیریت ریسک طبق ماده ۶ منشور، شامل نظارت بر اثربخشی سیستم‌های کنترل داخلی، کسب اطمینان معقول از کفایت دامنه بررسی حسابرسان داخلی از نظام کنترل‌های داخلی شرکت و همچنین کسب اطمینان معقول از اثربخشی فرایند مدیریت ریسک مشتمل بر شناسایی، اندازه‌گیری، تجزیه و تحلیل، ارزیابی، مدیریت و نظارت بر سیستم مدیریت ریسک از مسئولیت‌های کمیته حسابرسی اعلام شده است. نظارت بر حسابرسی داخلی مطابق با ماده ۸ منشور کمیته حسابرسی به بررسی برنامه سالانه واحد حسابرسی داخلی، نظارت بر اثربخشی و عملکرد صحیح حسابرسی داخلی طبق ضوابط و مقررات و در نهایت به بررسی گزارش‌های حسابرسی داخلی و ارسال آن به هیئت‌مدیره

می‌پردازد. آخرین وظیفه مهم کمیته حسابرسی، طبق ماده ۹ منشور کمیته حسابرسی ارائه توصیه‌هایی برای گزینش، بازنگری و حذف حساب‌رسان مستقل برای سهامداران یا هیات مدیره است و همچنین می‌بایست به پایش اثربخشی عملکرد حساب‌رسان مستقل بپردازد. علاوه بر این، کمیته حسابرسی ملزم به ارزیابی و ارائه گزارشی مبنی بر استقلال حساب‌رسان مستقل به هیات مدیره است (منشور کمیته حسابرسی، ۱۳۹۱). آبرناتی و همکاران (۲۰۱۳) نشان دادند که تخصص مالی حسابداری موجب افزایش اثربخشی کمیته حسابرسی می‌شود. کوهن و همکاران (۲۰۱۴) وجود رابطه مثبت بین اثربخشی کمیته حسابرسی و کیفیت صورت‌های مالی را مشاهده کرده‌اند. در نهایت انتظار بر این است که دخالت بیشتر کمیته حسابرسی در این فعالیت‌ها منجر به خدمات حسابرسی مستقل با کیفیت، و در نتیجه به افزایش کیفیت گزارشگری مالی منجر شود. با در نظر گرفتن همه حوزه‌های نظارت کمیته حسابرسی، انتظار بر آن است که اثربخشی نظارتی دارای ارتباط مثبتی با کیفیت گزارشگری مالی داشته باشد که در همین راستا فرضیه زیر ارائه می‌شود:

فرضیه اول: اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی رابطه مثبت و معناداری دارد.

۲-۳. صلاحیت کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی

استقلال و تخصص مالی از مهمترین معیارهای صلاحیت کمیته حسابرسی محسوب می‌شوند. صلاحیت کمیته حسابرسی، توانایی کمیته حسابرسی برای انجام نظارت بر فرایند گزارشگری مالی و تضمینی برای گزارشگری مالی شفاف و منصفانه را تعیین می‌کند (بادالاتو و همکاران، ۲۰۱۴) به ویژه در صورتی که اعضای کمیته حسابرسی تحت نفوذ مدیران قرار داشته باشند (مستقل نباشد) یا دارای تخصص مالی و حسابداری نباشند، این توانایی تضعیف می‌شود (بادالاتو و همکاران، ۲۰۱۴؛ هایس، ۲۰۱۴؛ کلین، ۲۰۰۲). منظور از استقلال کمیته حسابرسی، میزان عدم نفوذ مدیریت بر کمیته حسابرسی می‌باشد (براینسیلز و کاردینالز، ۲۰۱۴). به تعبیر دیگر طبق تعریف سازمان بورس و اوراق بهادار تهران، عضوی مستقل است که فاقد هرگونه رابطه یا منافع مستقیم یا غیرمستقیم که بر تصمیم‌گیری مستقل وی اثرگذار باشد، موجب جانبداری وی از منافع فرد یا گروه خاصی از سهامداران یا سایر ذی‌نفعان نشود یا سبب عدم رعایت منافع یکسان سهامداران گردد. همچنین در صورتی که کمیته حسابرسی عمدتاً از اعضای هیات مدیره تشکیل شده باشد، گزارشگری مالی ممکن است در معرض خطر قرار گیرد. از دیدگاه گزارشگری مالی، استقلال مطلوب است؛ زیرا اعضای مستقل کمیته، در مقایسه با اعضای وابسته، با احتمال بیشتری نظر بی طرفانه‌ای را در مورد فرآیندهای گزارشگری مالی بیان می‌کنند (هایس، ۲۰۱۴). تخصص مالی طبق ماده ۱ منشور کمیته حسابرسی بدین معنا است که اعضای

1. Badolato et al.
2. Hayes
3. Klein
4. Bruynseels and Cardinaels

کمیته حسابرسی می‌بایست مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد، سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) همراه با توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی داشته باشند. در واقع، نیاز به سواد مالی بستگی به پیچیدگی شرکت دارد، اما معمولاً نیاز به مقداری تجربه در زمینه‌های مالی، لازم است (مک دانیل و همکاران^۱، ۲۰۰۲). تخصص مالی خوشایند است؛ زیرا کارشناسان در این زمینه، در مقایسه با اعضای در این حوزه‌ها دانش چندانی ندارند، با احتمال بیشتری عملکردهای نامناسب حسابداری و حسابرسی را تشخیص می‌دهند (دالیوال و همکاران^۲، ۲۰۱۰؛ گندرون و بدارد^۳، ۲۰۰۶؛ تانی و اسمیت^۴، ۲۰۱۵). وجود اعضای متخصص در حوزه‌های مالی و حسابداری یا حسابرسی در اعضای کمیته حسابرسی احتمال کشف موارد ارائه نادرست صورت‌های مالی را کاهش می‌دهد؛ زیرا افراد متخصص جهت حفظ اعتبار حرفه‌ای خود آیین رفتار حرفه‌ای را رعایت می‌کنند (حبیب و بحویان^۵، ۲۰۱۶). عثمان و همکاران^۶ (۲۰۱۴) بیان می‌کنند که اگر اعضای کمیته حسابرسی، تخصص در حسابداری، حسابرسی، کنترل‌های داخلی و بخش‌های گزارشگری مالی داشته باشند در انجام کار خود موثرتر عمل می‌کنند. پرسون^۷ (۲۰۰۹) بیان می‌دارد که در کمیته حسابرسی با اعضای مستقل و دارای تخصص حسابداری و مالی، احتمال بیشتری وجود دارد که صورت‌های مالی حاوی اشتباه و معاملات نادرست کشف شوند؛ زیرا آنها باید برای حفظ شهرتشان به منشور اخلاقی حرفه عمل کنند. در این پژوهش، جهت سنجش صلاحیت کمیته حسابرسی طبق مفاد ماده ۱ منشور کمیته حسابرسی از «استقلال» و «تخصص مالی» اعضای کمیته استفاده می‌شود. ماده ۵ این منشور تعیین می‌کند که اعضای کمیته حسابرسی باید متشکل از سه تا پنج نفر و اکثریت آنها مستقل و دارای تخصص مالی باشند و همچنین ریاست کمیته با عضو مستقل یا عضو مالی غیرموظف هیئت‌مدیره است. برخی از کشورها دارای قوانین دقیق‌تری می‌باشند. به عنوان مثال در انگستان، کمیته باید دارای حداقل سه مدیر مستقل باشد، در حالی که در آلمان همه اعضای کمیته باید دارای دانش حسابداری و فرایند کنترل داخلی باشند و رئیس کمیته باید مستقل باشد. شواهد پیشین نشان می‌دهند که استقلال کمیته حسابرسی و تخصص مالی دارای ارتباط مثبت با کیفیت گزارشگری مالی هستند. به عنوان مثال، هایس، (۲۰۱۴) و بادالاتو و همکاران، (۲۰۱۴) در مطالعه خود ارتباط مثبتی را بین تخصص مالی و کیفیت گزارشگری

1. McDaniel et al.
2. Dhaliwal et al.
3. Gendron and Bedard
4. Tanyi and smith
5. Habib & Bhuiyan
6. Othman et al.
7. Persons

مالی یافتند. به طور مشابه، کلین^۱ (۲۰۰۲) و کاسندی و همکاران^۲، (۲۰۱۶) نشان می‌دهند که استقلال کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی را افزایش می‌دهد و کمیته با تخصص مالی، ارتباط مثبتی با کیفیت گزارشگری مالی دارد. اسدی (۱۳۹۴) نشان داد که بین تخصص کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی و دقت پیش بینی سود مدیریت ارتباط مستقیم وجود دارد. در مقابل، رینزبری و همکاران^۳ (۲۰۰۹)، هیچ گونه ارتباط مثبتی را بین تخصص کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی نیافتند. کلین (۲۰۰۲) در بررسی اثر استقلال اعضای کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی، دریافت استقلال کمیته رابطه معکوس با سطح ارقام تعهدی اختیاری دارد. حیدری موسی نارنجی (۱۳۹۵) تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر به موقع بودن گزارشگری مالی برای دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ مورد آزمون قرار داد. نتایج حاکی از آن است که بین استقلال اعضای کمیته حسابرسی و به موقع بودن گزارشگری مالی ارتباط مثبت و معناداری وجود دارد؛ اما بین دو متغیر تخصص مالی و تجربه اعضای کمیته حسابرسی و به موقع بودن گزارشگری مالی ارتباط معناداری مشاهده نمی‌شود. نتایج پژوهش برانسون و همکاران^۴ (۲۰۰۹) نیز بیانگر این امر است که منافع استقلال کمیته تنها زمانی حاصل می‌شود که تمام اعضای کمیته مستقل باشند. بدارد و همکاران^۵ (۲۰۰۴) دریافتند که استقلال کمیته حسابرسی در کنترل اثربخش مدیریت سود متهورانه نقش بسزایی دارد. نتایج پژوهش جهانیان (۱۳۹۵) نشان داد که بطور کلی ویژگی‌های کمیته حسابرسی (تخصص مالی، استقلال و اندازه) تأثیر مثبتی بر کیفیت سود دارند. لاری دشت بیاض و اورادی (۱۳۹۵) یافتند که تخصص مالی و استقلال کمیته حسابرسی ارتباط مثبت و معناداری با حق الزحمه حسابرسی دارند. هوشیار (۱۳۹۴) یافت که تخصص مالی و میزان تحصیلات اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی رابطه مثبت و معناداری دارد. برخی از محققان نیز صلاحیت را به عنوان ساختاری یکپارچه متشکل از استقلال و تخصص مالی مورد بررسی قرار داده‌اند (آبرناتی و همکاران، ۲۰۱۳؛ دالیوال و همکاران، ۲۰۱۰؛ میکو و کاماردین^۶، ۲۰۱۵؛ کای و همکاران^۷، ۲۰۰۳). آن‌ها به این نتیجه رسیدند که هنگامی که صلاحیت کمیته حسابرسی بالا است، کیفیت گزارشگری مالی هم افزایش می‌یابد. طبق استدلال نظری و شواهد تجربی پیشین (کارسلو و همکاران^۸، ۲۰۰۶؛ هایس، ۲۰۱۴؛ کریشنان و لی^۹، ۲۰۰۹)، انتظار می‌رود که صلاحیت کمیته حسابرسی ارتباط مثبتی با کیفیت گزارشگری مالی داشته باشد.

1. Klein
2. Kusnadi et al.
3. Rainsbury et al.
4. Bronson
5. Bedarad et al.
6. Miko and Kamardin
7. Xie et al.
8. Carcello et al.
9. Krishnan and lee

فرضیه دوم: صلاحیت کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی رابطه مثبت و معناداری دارد.

۲-۴. ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل داخلی و کیفیت گزارشگری مالی

تا اوایل دهه ۲۰۰۰ میلادی، تشکیل کمیته حسابرسی اختیاری بود (بیزلی و سالتریو، ۲۰۰۱؛ گراف و والننیکیک، ۲۰۱۱) و راهبری شرکتی بطور جد مورد توجه قرار نمی‌گرفت که در پی آن هم رسوایی‌های مالی زیادی از جمله انرون و ورلدکام به بار آمد و یک موج بی‌اعتمادی عمومی نسبت به بازارهای سرمایه شکل گرفت. بنابراین نیاز به تغییرات و اصلاحات اساسی در راهبری شرکتی شرکت‌ها بیش از پیش احساس شد. این اصلاحات در آمریکا به شکل‌های مختلفی صورت گرفت که تصویب قانون ساربنز-آکسلی (۲۰۰۲) از مهمترین اقدامات بشمار می‌رود. در واقع این اصلاحات، تلاشی در جهت بازگرداندن مجدد اعتماد سرمایه‌گذاران به بازارهای سرمایه با هدف ایجاد محیطی است که در آن بازاری سالم وجود داشته باشد و سرمایه‌گذاران نسبت به کیفیت، قابلیت اتکاء و شفافیت افشای مالی و اطلاعات، مجدداً اطمینان داشته باشند (مشایخی و مهرانی، ۱۳۹۵). در ایران، سازمان بورس اوراق بهادار با ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی و به دنبال آن انتشار دستورالعمل حاکمیت شرکتی در سال ۱۳۹۷ برای شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مهر تاییدی بر اهمیت موضوع حاکمیت شرکتی و سازوکارهای آن در کشور زد. بطوریکه ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی تصریح می‌کند که مدیریت ارشد شرکت باید کمیته حسابرسی را زیر نظر هیئت‌مدیره مطابق با ضوابط سازمان تشکیل دهد. اعضای کمیته حسابرسی باید متشکل از سه تا پنج نفر و اکثریت آن‌ها مستقل و دارای تخصص مالی باشند و همچنین ریاست کمیته با عضو مستقل یا عضو مالی غیرموظف هیئت‌مدیره است. علاوه بر این، شرکت باید واحد حسابرسی داخلی را زیر نظر کمیته حسابرسی تشکیل دهد و به طور مستمر اثربخشی سیستم کنترل‌های داخلی را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و نتایج را به کمیته حسابرسی و هیئت‌مدیره گزارش نماید و در نهایت روش‌های بهبود سیستم کنترل‌های داخلی را پیگیری نماید (دستورالعمل کنترل‌های داخلی، ۱۳۹۱). افزون بر این، ماده ۸ دستورالعمل حاکمیت شرکتی مصوب ۱۳۹۷ تصریح می‌نماید که هیئت‌مدیره باید اقدامات لازم را جهت استقرار سازوکارهای کنترل داخلی اثربخش به منظور اطمینان بخشی معقول از حفاظت از دارایی‌ها و منافع شرکت در برابر اتلاف، تقلب و سوء استفاده، تحقق کارایی و اثربخشی عملیات شرکت، کیفیت گزارشگری مالی و غیرمالی و رعایت قوانین و مقررات، برقرار نماید. همچنین ماده ۹ دستورالعمل فوق بیان می‌دارد که هیئت‌مدیره باید سیستم کنترل‌های داخلی را حداقل به طور سالانه بررسی و نتایج آن را در گزارشی تحت عنوان "گزارش کنترل داخلی" درج و افشاء نماید. حسابرسی مستقل شرکت باید در گزارش خود به مجمع عمومی صاحبان سهام در خصوص رعایت استقرار و به کارگیری سیستم کنترل‌های داخلی

مناسب و اثربخش توسط شرکت مطابق با ضوابط و مقررات مرتبط، اظهار نظر کند. (دستورالعمل حاکمیت شرکتی، ۱۳۹۷). از سوی دیگر، شواهد تجربی نشان می‌دهند که رابطه مثبت بین استقرار کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی وجود دارد. به عنوان مثال یافته‌ها نشان می‌دهد شرکت‌هایی که دارای کمیته حسابرسی هستند، احتمال دستکاری سود کمتر (دیچاو و همکاران، ۱۹۹۶)، گزارش‌های مالی قابل اتکاتر (باکستر و کاتر^۱، ۲۰۰۹)، احتمال افشای داوطلبانه بیشتر (هو و وونگ^۲، ۲۰۰۱)، ارقام تعهدی غیرعادی کمتر (پائوت و جانین^۳، ۲۰۰۷)، ضریب واکنش سود بیشتر (چن و همکاران^۴، ۲۰۰۸) و از تجدید ارائه صورت‌های مالی کمتر (لاری و تیلور^۵، ۲۰۱۲؛ ۳۳۶) برخوردارند. نتایج مطالعه بریوتا و ژو^۶ (۲۰۰۶) حاکی از آن است که وجود کمیته حسابرسی اثربخش بعد از الزامات ساربنز-آکسلی منجر به کاهش مدیریت سود شده است. دالیوال و همکاران (۲۰۱۰) مشاهده کردند کیفیت کمیته حسابرسی، کیفیت ارقام تعهدی را بعد از تصویب قانون ساربنز-آکسلی افزایش می‌دهد. کریشنن و همکاران^۷ (۲۰۱۱) با بهره گیری از دو معیار کیفیت گزارشگری مالی-کیفیت ارقام تعهدی و ارقام تعهدی اختیاری برای نمونه مشتمل بر ۱۰۰۰ شرکت روسی در بازه زمانی ۲۰۰۳ تا ۲۰۰۵ دریافتند تأثیر مثبت کمیته حسابرسی بعد از تصویب قانون در مقایسه با قبل آن بیشتر است. نتایج پژوهش اسدی (۱۳۹۴) نشان داد که کیفیت گزارشگری مالی و دقت پیش بینی سود مدیریت قبل و بعد از تشکیل کمیته حسابرسی تفاوت معناداری با هم دارند، به طوری که بعد از تشکیل کمیته حسابرسی بهبود یافته‌اند. چانگ و سان^۸ (۲۰۰۹) دریافتند که مفاد قانون ساربنز-آکسلی، اثربخشی کمیته حسابرسی و سایر کارکردهای راهبری شرکتی را در نظارت بر کیفیت سود شرکت‌های خارجی پذیرفته شده در بورس بهبود می‌دهد (بذر افشان، ۱۳۹۵). با این وجود تعدادی از محققان اظهار داشتند که وجود کمیته حسابرسی لزوماً به کیفیت گزارشگری مالی بهتر منجر نمی‌شود (منون و ویلیامز^۹، ۱۹۹۴؛ آکسو و اسپهیدی^{۱۰}، ۲۰۱۶؛ براون و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۴؛ فاستر و همکاران^{۱۲}، ۲۰۰۷؛ ژو و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۷). در نهایت با الزامی شدن کمیته حسابرسی زیر نظر هیئت مدیره که به افزایش کیفیت راهبری شرکتی ختم می‌شود، انتظار می‌رود کیفیت گزارشگری مالی پس از اجرایی شدن دستورالعمل کنترل‌های داخلی افزایش یابد. همچنین علی رغم واگرایی شواهد

1. Baxter & Cotter
2. Ho & Wong
3. Piot & Janin
4. Chen et al.
5. Lary & Taylor
6. Braiotta & Zhou
7. Krishnan et al.
8. Chang & Sun
9. Menon & Williams
10. Aksu and Espahbodi
11. Brown et al.
12. Foster et al.
13. Zhou et al.

تجربی، این پژوهش به گونه‌ای طراحی شده است که کیفیت گزارشگری مالی را برای دوره‌های قبل و بعد از اجرایی شدن دستورالعمل فوق، مورد ارزیابی قرار می‌دهد. بنابراین فرضیه سوم به شرح زیر ارائه می‌شود:

فرضیه سوم: کیفیت گزارشگری مالی در دوره‌ای که دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱ رعایت (اجرا) می‌شود نسبت به دوره‌های قبل از آن، بالاتر است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر ماهیت و روش از نوع پژوهش‌های توصیفی - همبستگی قلمداد می‌شود. همچنین به منظور تدوین مبانی و مفاهیم نظری از روش کتابخانه‌ای و آرشیوی استفاده شده است. نمونه آماری این تحقیق شامل کلیه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که شرایط زیر را دارا باشند. همچنین برای آزمون فرضیه اول و دوم از بازه زمانی ۱۳۹۱-۱۳۹۶ و برای تست فرضیه سوم از دوره زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۶ استفاده شده است.

۱. به منظور افزایش هم‌سنجی و همسان‌سازی شرایط انتخابی شرکت‌ها، پایان سال مالی شرکت‌ها ۲۹ اسفند ماه می‌باشد.

۲. به دلیل متفاوت بودن ماهیت اقتصادی برخی شرکت‌ها (نظیر شرکت سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، هلدینگ، بانک و لیزینگ) از سایر شرکت‌ها، این شرکت‌ها از نمونه حذف شده‌اند.

۳. اطلاعات مورد نیاز متغیرهای تحقیق (صورت‌های مالی و یادداشت‌های توضیحی) در دسترس باشد

۴. شرکت‌ها نباید توقف فعالیت داشته و دوره مالی خود را طی سالیان ۱۳۸۸-۱۳۹۶ تغییر داده باشند.

در نهایت پس از اعمال شروط فوق تعداد ۱۷۵ شرکت باقیمانده است که نمونه تحقیق را تشکیل می‌دهند. از این رو مشاهدات طی بازه زمانی فوق به ۱۵۷۵ شرکت-سال (۹ سال × ۱۷۵ شرکت) برای آزمون فرضیه در نظر گرفته شده است. سپس داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم‌افزار Excel اصلاح و طبقه‌بندی گردید و تجزیه و تحلیل نهایی با نرم‌افزار Eviews 9 صورت پذیرفته است.

۳-۱. مدل آزمون فرضیه پژوهش

پژوهش حاضر دارای سه فرضیه اصلی است، که در ادامه مدل مربوط به آزمون فرضیه معرفی می‌شود (باجرا و کادز، ۲۰۱۷).

$$FRQ_{i,t} = b_0 + b_1 ACmeff_{i,t} + b_2 ACcomp_{i,t} + b_3 CLD10_{i,t} + b_4 Leverage_{i,t} + b_5 ROA_{i,t} + b_6 Log ROA_{i,t} + b_7 Size_{i,t} + b_8 CFO_{i,t} + b_9 ROE_{i,t} + b_{10} Colldp_{i,t} + b_{11} Credp_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

۲-۳. تعریف عملیاتی و اندازه‌گیری متغیرها:

۲-۳-۱. متغیر وابسته؛ کیفیت گزارشگری مالی (FRQ). برای معیار کیفیت گزارشگری مالی، از شاخص Acc استفاده می‌شود. Acc معیار کیفیت اقلام تعهدی است که به وسیله‌ام سی نیکلزا (۲۰۰۲) و دیچو و دایچو^۲ (۲۰۰۲) بسط داده شده است. بدین منظور ابتدا مدل رگرسیونی (۱) به روش مقطعی سالانه برآورد می‌شود.
مدل (۱):

$$Acc_{i,t} = \alpha + \beta_1 CFO_{i,t-1} + \beta_2 CFO_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t+1} + \beta_4 \Delta S_{i,t} + \beta_5 FA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در آن:

علامت اختصاری	شرح
Acc	بیانگر اقلام تعهدی سرمایه در گردش که از رابطه زیر محاسبه می‌شود. $Acc = (\Delta CA - \Delta C) - (\Delta CL - \Delta STD) - Dep$
CA	بیانگر جمع دارایی‌های جاری پایان دوره؛ C موجودی نقد پایان دوره؛ CL جمع بدهی‌های جاری پایان دوره؛ STD تسهیلات مالی دریافتی کوتاه مدت پایان دوره؛ Dep هزینه استهلاک دوره.
CFO	خالص جریان وجه نقد فعالیت‌های عملیاتی.
ΔS	تغییرات درآمد فروش بین دو دوره.
FA	خالص دارایی‌های ثابت پایان دوره.

کلیه متغیرهای خام با تقسیم بر جمع دارایی‌های پایان دوره، هم مقیاس می‌شوند.

قدر مطلق باقیمانده رگرسیونی مدل (۱) به عنوان شاخصی از کیفیت گزارشگری مالی است. با ضرب (۱-) در باقیمانده‌های حاصل، مقادیر بالاتری از FRQ نشان دهنده کیفیت گزارشگری مالی بالاتر است.

۲-۳-۲. متغیرهای مستقل؛

۲-۳-۱-۱. اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی (Acmeff). سنجش اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی با توجه به رعایت ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱

1. McNic

2. Dechow and Dich

سازمان بورس اوراق بهادار طی دو مرحله، بشرح زیر انجام می‌شود:

در مرحله اول چهار گام ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد؛

گام اول؛ اگر کمیته حسابرسی در نظارت بر فرآیندهای گزارشگری مالی در یک سال معین (یعنی سیاست‌ها و روش‌های حسابداری، سیاست‌های پرداخت حقوق، مبالغ قابل پرداخت از بابت بدهی‌ها) مشارکت داشته باشد؛ عدد ۱ و در غیر اینصورت عدد ۰ برای آن در نظر گرفته می‌شود. گام دوم؛ اگر کمیته حسابرسی در نظارت بر کنترل داخلی، حسابرسی داخلی و مدیریت ریسک در یک سال معین مشارکت کند عدد ۱ و در غیر اینصورت عدد ۰ برای آن در نظر گرفته می‌شود. گام سوم؛ اگر کمیته حسابرسی برای گزینش، بازنگری و یا حذف حساب‌رسان مستقل ممیزی داشته باشد؛ عدد ۱ و در غیر اینصورت عدد ۰ برای آن در نظر گرفته می‌شود. گام چهارم؛ اگر کمیته حسابرسی در نظارت بر استقلال حساب‌رسان مستقل دخیل باشد؛ عدد ۱ و در غیر اینصورت عدد ۰ برای آن در نظر گرفته می‌شود.

در مرحله دوم امتیاز ترکیبی بدست آمده از چهار گام مرحله اول ملاک ارزش دهی به متغیر اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی می‌باشد. بطوریکه که اگر مجموع مقادیر در مرحله اول، عدد ۳ یا بالاتر باشد؛ مقدار متغیر ۱ خواهد بود. اما اگر مجموع مقادیر در مرحله اول، عدد ۲ یا کمتر از آن باشد مقدار ۰ برای متغیر در نظر گرفته می‌شود.

شایان ذکر است که با توجه به عدم افشاء اطلاعات متغیر مذکور در بازار سرمایه ایران؛ برای آزمون فرضیه اول پرسشنامه‌ای الکترونیکی حاوی چهار پرسش؛ برای هر سال بطور مجزا سوالاتی در قالب گام‌های فوق مطرح شد و از طریق فضای مجازی و ایمیل در اختیار اعضای کمیته حسابرسی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار قرار گرفت. در این پرسشنامه از اعضای کمیته حسابرسی شرکت‌ها که طی سالیان مورد نظر تحقیق در کمیته حسابرسی حضور داشته و تغییر نکرده‌اند، ابعاد مورد نظر سنجش اثربخشی نظارت کمیته برای هر سال به صورت جداگانه مورد سؤال قرار گرفت که در نهایت بر اساس ۱۵۲ پرسشنامه واصله، تجزیه و تحلیل فرضیه اول صورت پذیرفت.

۳-۲-۲-۲. **صلاحیت کمیته حسابرسی (Accomp)** صلاحیت کمیته حسابرسی با

توجه به رعایت ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱ سازمان بورس اوراق بهادار طی دو مرحله اندازه‌گیری می‌شود. در مرحله اول استقلال و تخصص مالی کمیته حسابرسی مورد بررسی قرار می‌گیرد. در همین راستا اگر اکثریت اعضای کمیته حسابرسی مستقل باشند، عدد ۱ و در غیر این صورت ۰ برای آن در نظر گرفته می‌شود. همچنین برای ارزیابی تخصص مالی اگر اکثریت اعضای کمیته حسابرسی متخصص مالی باشند، عدد ۱ و در غیر این صورت عدد ۰ به آن اختصاص داده می‌شود. تخصص مالی اعضای کمیته حسابرسی منوط به دارا بودن مدرک دانشگاهی یا مدرک حرفه‌ای داخلی یا معتبر بین‌المللی در امور مالی (حسابداری، حسابرسی، مدیریت مالی، اقتصاد، سایر رشته‌های مدیریت با گرایش مالی یا اقتصادی) همراه با توانایی تجزیه و تحلیل صورت‌ها و گزارش‌های مالی و کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی می‌باشد. در

مرحله دوم با امتیاز ترکیبی بدست آمده از مرحله اول چنانچه مجموع مقادیر استقلال و تخصص مالی عدد ۲ باشد، مقدار صلاحیت کمیته حسابرسی ۱ خواهد بود. اما چنانچه مجموع مقادیر فوق عدد ۱ یا ۰ باشد، مقدار ۰ به متغیر صلاحیت کمیته حسابرسی اختصاص داده می‌شود.

۳-۲-۳. ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب ۱۳۹۱ سازمان بورس و اوراق بهادار تهران (CLD ۱۰). ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی به عنوان یک متغیر دائمی (مجازی) با مقدار ۰ برای دوره‌های قبل از سال ۱۳۹۱ (سال ابلاغ دستورالعمل) و مقدار ۱ پس از تصویب دستورالعمل فوق‌الذکر در نظر گرفته می‌شود.

۳-۲-۳. متغیرهای کنترلی: مطابق با تحقیقات باجرا و کادز (۲۰۱۷)؛ مایرز و همکاران (۲۰۰۷)؛ بارتون و سیمکو (۲۰۰۲)؛ لئو و لی (۲۰۰۷) متغیرهایی که می‌تواند بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر داشته باشند، به عنوان متغیرهای کنترلی در نظر گرفته شده است، که در ادامه نحوه محاسبه آن‌ها بیان می‌شود.

$Leverage_{i,t}$: نسبت کل بدهی به کل دارایی‌های شرکت i در سال t ؛

$ROA_{i,t}$: بازده دارایی‌ها شرکت i در سال t ؛

$\log ROA_{i,t}$: لگاریتم بازده دارایی‌ها دوره قبل شرکت i در سال t ؛

$Size_{i,t}$: در این تحقیق برای سنجش اندازه شرکت از لگاریتم طبیعی ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت در پایان سال مالی استفاده گردیده است.

$CFO_{i,t}$: جریان وجه نقد ناشی از فعالیت‌های عملیاتی شرکت i در سال t ؛

$ROE_{i,t}$: بازده حقوق صاحبان سهام شرکت i در سال t ؛

$Coll dp_{i,t}$: دوره وصول مطالبات (به روز) برای شرکت i در سال t ؛ نشان دهنده روزهای وصول مطالبات بابت کالای فروش رفته به خریداران است.

$Cred pit$: دوره اعتباری (به روز) برای شرکت i در سال t ؛ نشان دهنده روزهای پرداخت به تأمین کنندگان (بستانکاران) می‌باشد.

۴. یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در نگاره شماره (۱) درج شده است که بیانگر پارامترهای توصیفی برای هر متغیر به صورت مجزا است. این پارامترها شامل اطلاعات مربوط به شاخص‌های مرکزی نظیر بیشینه، کمینه، میانگین و میانه و همچنین اطلاعات مربوط به شاخص‌های پراکندگی نظیر انحراف معیار، کشیدگی و چولگی است.

نگاره شماره (۱) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

نماد متغیر	نام متغیر	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار	کشیدگی	چولگی
FRQ	کیفیت گزارشگری مالی	-۰/۰۶۸۱	-۰/۰۵۰۳	-۰/۰۰۳۷	-۰/۲۱۴۴	۰/۰۵۸۵	۳/۲۳۹	-۱/۰۵۲
Acmeff	اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی	۰/۴۰۲۲	۰	۱	۰	۰/۴۹۰۵	۱/۱۵۸	۰/۳۹۸۵
Accomp	صلاحیت کمیته حسابرسی	۰/۳۶۲۲	۰	۱	۰	۰/۴۸۰۸	۱/۳۲۸	۰/۵۷۳۲
CLD10	ماده ۱۰ دستورالعمل کنترل‌های داخلی	۰/۵۷۲۳	۱	۱	۰	۰/۴۹۴۹	۱/۰۸۵	-۰/۲۹۲۵
Size	اندازه شرکت	۱۳/۴۹۴	۱۳/۳۴۷	۱۷/۲۰۴	۱۱/۱۸۴	۱/۵۷۰	۳/۰۱۲	۰/۶۷۸۸
Leverage	اهرم مالی	۰/۶۰۹۷	۰/۶۱۹۵	۰/۹۳۶۳	۰/۳۶۱۵	۰/۱۸۲۸	۳/۲۷۵	-۰/۱۳۰۰
ROA	بازده دارایی‌ها	۰/۱۰۸۳	۰/۰۹۳۳	۰/۳۳۸۷	-۰/۰۸۱۴	۰/۱۰۸۳	۲/۶۵۹	-۰/۴۵۷۳
LOG ROA	لگاریتم بازده دارایی‌ها	-۰/۹۱۵۲	-۰/۸۸۹۷	۰	-۲/۰۹۸	۰/۵۰۵۹	۳/۰۵۵	-۰/۲۲۹۸
CFO	جریان وجه نقد عملیاتی	۰/۱۲۱۶	۰/۱۰۵۶	۰/۳۵۴۸	-۰/۰۵۹۵	۰/۱۱۳۳	۲/۴۳۳	-۰/۴۲۲۷
ROE	بازده حقوق صاحبان سهام	۰/۲۷۴۳	۰/۳۶۹۲	۰/۶۸۹۶	-۲/۴۳۶	۰/۲۳۹۷	۲/۵۳۹	-۰/۱۵۴۶
Colldp	دوره وصول مطالبات	۱۱۸	۹۹	۳۵۱	۱۰	۸۷/۴۱۸	۳/۳۱۴	۰/۹۵۲۹
Credp	دوره اعتباری	۱۰۹	۶۲	۶۰۲	۰	۱۳۶/۲۶۲	۸/۲۲۲	۲/۳۲۴

(منبع: یافته‌های پژوهش)

با توجه به نگاره شماره (۱) مشخص می‌شود که دو شاخص اصلی کیفیت کمیته حسابرسی در بین شرکت‌های نمونه، عدد پایینی می‌باشد و این بدین معنی است که در راستای ارتقای حرفه حسابرسی داخلی و اجرای قوانین‌های مربوطه و راهبری شرکتی شرکت‌های بورسی در قدم‌های اولیه خود هستند و حرفه جا افتاده و شناخته شده نیست.

۴-۱. آزمون ریشه واحد تلفیقی

به منظور آزمون پایایی متغیرهای پژوهش، از آزمون ریشه واحد تلفیقی استفاده شده است. نتایج آزمون‌های ریشه واحد تلفیقی از نوع آزمون لوین لین چو نشان می‌دهد که تمام متغیرهای پژوهش اعم از وابسته و توضیحی طی دوره پژوهش پایا می‌باشد.

۴-۲. آزمون فرضیه اول

همانطور که از نگاره شماره (۲) ملاحظه می‌شود، مقدار P-Value مربوط به آماره F، برابر ۰/۰۰۰۰ بوده و مبین این است که مدل در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنادار و از کفایت لازم برخوردار می‌باشد. ضریب تعیین تعدیل شده (R2) بیانگر این مطلب است که ۴۶ درصد از تغییرات در متغیر FRQ توسط متغیرهای توضیحی مدل توضیح داده می‌شود. همچنین مقادیر حاصل شده از آزمون دوربین-واتسن از عدم خودهمبستگی مرتبه اول خطای مدل‌ها اشاره دارد. سطح معناداری (۰/۰۰۱۹) و ضریب (۰/۰۱۲۱) برای متغیر Acmeff بیانگر ارتباط مثبت و معنادار بین اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی و کیفیت گزارشگری مالی در سطح اطمینان

۹۹ درصد است که نشان دهنده تأیید فرضیه اول می‌باشد. همچنین شواهد نشان می‌دهد که با افزایش یک واحدی اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی با فرض ثابت بودن سایر متغیرهای توضیحی، شاخص کیفیت گزارشگری مالی ۱،۲٪ افزایش می‌یابد.

نگاره شماره (۲): نتایج حاصل از آزمون فرضیات به روش EGLS

(H3) FRQ		(H2) FRQ		(H1) FRQ		متغیرهای توضیحی
p-value	ضریب	p-value	ضریب	p-value	ضریب	
۰/۶۸۶۹	۰/۰۰۷۵	۰/۰۰۰۹	-۰/۱۲۲۹	۰/۰۰۰۰	-۰/۱۲۲۶	عرض از مبدأ
-	-	-	-	***۰/۰۰۱۹	۰/۰۱۲۱	Acmeff
-	-	**۰/۰۴۶۹	۰/۰۱۳۹	-	-	Accomp
*۰/۰۶۹۳	۰/۰۰۷۸	-	-	-	-	CLD10
***۰/۰۰۱۷	-۰/۰۱۰۵	۰/۵۹۳۳	-۰/۰۰۱۲	۰/۵۲۸۰	-۰/۰۰۰۶	Size
***۰/۰۰۰۱	۰/۰۹۹۴	۰/۵۱۰۹	۰/۰۱۶۷	*۰/۰۶۰۶	۰/۰۲۴۹	Leverage
***۰/۰۰۰۰	-۰/۶۹۷۹	۰/۱۱۴۶	۰/۱۰۷۵	***۰/۰۰۰۵	۰/۱۳۱۶	ROA
***۰/۰۰۰۰	۰/۰۱۹۲	۰/۱۱۵۲	-۰/۰۰۹۵	***۰/۰۰۴۴	-۰/۰۰۹۹	LOG ROA
***۰/۰۰۰۰	۰/۱۶۶۸	۰/۷۹۱۸	۰/۰۰۸۱	۰/۳۴۵۰	۰/۰۱۵۶	CFO
***۰/۰۰۰۶	۰/۰۵۶۲	**۰/۰۱۱۷	-۰/۰۵۷۷	***۰/۰۰۰۱	-۰/۰۵۳۲	ROE
۰/۱۸۵۲	-۰/۰۰۷۱	**۰/۰۳۵۰	۰/۰۰۷۴	***۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۶۶	Colldp
*۰/۰۹۵۰	۰/۰۰۴۳	۰/۱۲۵۹	۰/۰۰۵۰	**۰/۰۲۵۴	۰/۰۰۳۸	Credp
*** در سطح ۱٪، ** در سطح ۵٪ و * در سطح ۱۰٪						
(۰/۰۰۰۰) ۲۲/۸۴۸		(۰/۰۰۸۵) ۲/۲۵۲		(۰/۰۰۰۰) ۶/۵۰۶		آماره F (Prob)
٪۱۵		٪۲۲		٪۴۶		R ² تعدیل شده
۲/۱۶		۱/۵۵		۱/۷۶		دوربین- واتسن
(۰/۸۹۳۹) ۱۴۲/۷۴۹		(۰/۰۴۴۰) ۸/۰۹۹		(۰/۱۱۰۷) ۶/۰۱۹		F لیمر
-		(۰/۰۰۰۳) ۳۰/۸۷۴		-		Hausman Test
۱۵۷۵		۱۰۵۰		۱۰۵۰		N

۳-۴. آزمون فرضیه دوم

با توجه به نگاره شماره (۲) کفایت و معنی داری مدل و عدم خودهمبستگی خطای مدل‌ها مورد تأیید قرار می‌گیرد. سطح معناداری (۰/۰۴۶۹) و ضریب (۰/۰۱۳۹) بدست آمده برای متغیر Accomp در برآورد مدل FRQ دلالت بر وجود رابطه مثبت و معنادار بین صلاحیت کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارد. به عبارت دیگر اگر حداقل یکی از اعضای کمیته حسابرسی، مستقل و یا متخصص مالی باشد، کیفیت گزارشگری مالی افزایش می‌یابد که این امر از فرضیه H2 حمایت می‌کند. افزون بر این نتایج نشان می‌دهد که با افزایش یک واحدی صلاحیت کمیته حسابرسی با فرض ثابت بودن سایر متغیرهای توضیحی،

شاخص کیفیت گزارشگری مالی ۱,۳٪ افزایش می‌یابد.

۴-۴. آزمون فرضیه سوم

همانطور که در نگاره شماره (۲) گزارش شده است، ضریب متغیر CLD10 در سطح اطمینان ۹۰ درصد مثبت و معنی دار می‌باشد. این بدین معنی است که کیفیت گزارشگری مالی قبل و بعد از سال ۱۳۹۱ یعنی سال ابلاغ دستورالعمل کنترل داخلی سازمان بورس اوراق بهادار تهران تفاوت معنی داری دارد و کیفیت گزارشگری مالی در سال‌های بعد از تصویب و ابلاغ دستورالعمل بیشتر بوده است که این امر با فرضیه سوم منطبق است و به نوعی تأیید کننده شواهد ارائه شده در فرضیه‌های اول و دوم می‌باشد.

لازم به ذکر است که سایر مفروضات کلاسیک رگرسیون چند متغیره خطی چک گردیده و مشکل خاصی از این بابت مشاهده نگردید.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر به بررسی دستورالعمل کنترل‌های داخلی سازمان بورس اوراق بهادار در راستای افزایش اثربخشی نظارت و صلاحیت کمیته حسابرسی پرداخته است. نتایج تحقیق نشان داد که پس از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی سازمان بورس اوراق بهادار و منشور کمیته حسابرسی که افزایش کیفیت این واحد در شرکت‌های بورسی را هدف قرار داده بود، کیفیت گزارشگری مالی به عنوان یکی از شاخص‌های خروجی فعالیت کمیته حسابرسی بهبود یافته است که با نتایج دالیوال و همکاران (۲۰۱۰)؛ کریشنان و همکاران (۲۰۱۱) و اسدی (۱۳۹۴) منطبق و از یافته‌های باکستر و کاتر (۲۰۰۹)؛ پائوت و جانین (۲۰۰۷)؛ چن و همکاران (۲۰۰۸)؛ لاری و تیلور (۲۰۱۲) حمایت می‌کند. این در حالی است که با نتایج تحقیقات اکسو و اسپهبدی (۲۰۱۶)؛ براون و همکاران (۲۰۱۴)؛ فاستر و همکاران (۲۰۰۷) و ژو و همکاران (۲۰۱۷) در تضاد است. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی که شامل نظارت سلامت گزارشگری مالی، نظارت کنترل‌های داخلی، نظارت کار حسابرس مستقل و استقلال حسابرس مستقل می‌باشد؛ تأثیر مثبت و معنی دار بر افزایش کیفیت گزارشگری مالی دارد و با نتایج کوهن و همکاران (۲۰۱۴)؛ روچما (۲۰۱۲) و حیدری موسی نارنجی (۱۳۹۵) سازگاری دارد.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نیز بیانگر این مطلب می‌باشد که صلاحیت کمیته حسابرسی که شامل تخصص مالی و استقلال اعضای کمیته می‌باشد، باعث بهبود کیفیت گزارشگری مالی می‌شود که این امر با نتایج پژوهش‌های هایس (۲۰۱۴)؛ بادالاتو و همکاران (۲۰۱۴) ابرناتی و همکاران (۲۰۱۳)؛ کاسندی و همکاران (۲۰۱۶)؛ میکو و کاماردین (۲۰۱۵)؛ اسدی (۱۳۹۴) و هوشیار (۱۳۹۴) همگرا و با یافته‌های رینزبری و همکاران (۲۰۰۹) و کلین (۲۰۰۲) و اگرایی دارد.

۱-۵. پیشنهادات کاربردی

نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها نشانگر تأیید مبانی نظری مربوطه دال بر این موضوع است که استقرار کمیته حسابرسی اثربخش و با صلاحیت به عنوان یکی از ماژول‌های مهم ساختارهای بهینه راهبری شرکتی در شرکت‌ها باعث شفافیت گزارشگری مالی و افزایش کیفیت محتوای اطلاعاتی آن می‌شود. در این راستا با توجه به جوان بودن کمیته‌های حسابرسی و حرفه حسابرسی داخلی در ایران و پیمودن گام‌های نخست در سیر تکامل مربوطه، ادامه اجرای دستورالعمل فوق‌الذکر و آیین‌نامه‌ها و منشورهای پیوست بعدی ضمن بررسی نقاط ضعف و اصلاح آنها توصیه می‌شود. در این راستا شکل‌گیری و قانونمندی‌سازی انجمن‌های حرفه‌ای در حوزه حسابرسی داخلی، ترجمه و بومی‌سازی استانداردهای حسابرسی داخلی از جانب نهادهای معتبر خارجی و نیز گنجاندن سرفصل‌های استاندارد آموزش حرفه حسابرسی داخلی و کمیته حسابرسی و نیز مباحث راهبری شرکتی در رشته‌های مرتبط در دانشگاه‌ها و دوره‌های ضمن خدمت حسابداران و حسابرسان توصیه می‌گردد.

۲-۵. پیشنهادات برای تحقیقات آتی

(۱) با توجه به نقش مهمی که رئیس کمیته حسابرسی بعنوان عالی‌ترین رتبه در این کمیته ایفا می‌نماید، توصیه می‌گردد ویژگی‌های رئیس کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی سنجیده شود.
(۲) تأثیر شاخص‌های نوین کیفیت کمیته حسابرسی بر دیگر شاخص‌های کیفیت گزارشگری مالی مورد بررسی قرار گیرد.
(۳) در صنایع قانونمند نظیر بانک‌ها، بیمه و لیزینگ‌ها با توجه به متفاوت بودن ابزارهای مالی مدیریت سود، می‌توان اثرگذاری ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت گزارشگری مالی این گونه صنایع را بطور خاص مورد نقد و بررسی گیرد.

۳-۵. محدودیت‌های پژوهش

(۱) با توجه به فیلترهای ۱ الی ۴ مندرج در روش شناسی پژوهش، توصیه می‌گردد تعمیم نتایج حاصل از پژوهش فوق با احتیاط بیشتری انجام شود.
(۲) با توجه به عدم افشای اطلاعات مربوط به متغیر اثربخشی نظارت کمیته حسابرسی در بازار سرمایه ایران، پرسشنامه‌ای جهت استخراج اطلاعات مقتضی طراحی و در اختیار پاسخ دهندگان قرار گرفته است. لذا از آنجایی که اطلاعات حاوی از پرسشنامه جزء داده‌های نرم محسوب می‌گردد؛ ممکن است نتایج حاصل از پرسشنامه در مکان، زمان و شرایط گوناگون نتایج دیگری حاصل گردد.

فهرست منابع

الف- منابع فارسی:

۱. مشایخی، بیتا؛ مهرانی، ساسان. (۱۳۹۵). «حسابرسی داخلی»، چاپ اول، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۲. ولک، هری آی؛ داد، جیمز ترنی، مایکل جی؛ تئوری حسابداری (۱)، کرمی، غلامرضا؛ تاجیک، کامران. (۱۳۹۶). چاپ ششم، تهران، انتشارات نگاه دانش.
۳. «دستورالعمل کنترل‌های داخلی ناشران پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران»
۴. «دستورالعمل حاکمیت شرکتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران» (۱۳۹۷). سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.
۵. «منشور کمیته حسابرسی شرکت‌های سهامی عام نمونه» (۱۳۹۱). سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.
۶. اسدی، سعیده. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین تخصص کمیته حسابرسی، کیفیت گزارشگری مالی و دقت پیش بینی سود مدیریت، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهر قدس.
۷. آهنگری، سمانه. (۱۳۹۴). مطالعه کیفیت گزارشگری مالی بر رابطه بین کیفیت کمیته حسابرسی و ساختار سرمایه شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.
۸. بدز افشان، آمنه. (۱۳۹۵). اثرگذاری کیفیت کمیته حسابرسی بر تحقق اهداف کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۱۳، (۵۲): ۱۷۱-۱۹۶.
۹. تقفی، علی؛ عرب مازار یزدی، مصطفی. (۱۳۸۹). کیفیت گزارشگری مالی و ناکارایی سرمایه گذاری، پژوهش‌های حسابداری، سال دوم، (۶): ۲-۱.
۱۰. جهانیان، حسین. (۱۳۹۵). تأثیر ویژگی‌های کمیته حسابرسی بر کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.
۱۱. حساس یگانه، یحیی؛ حسینی، بهشتیان. (۱۳۸۱). تأثیر وجود کمیته حسابرسی بر حسابرسی مستقل و کنترل داخلی و گزارشگری مالی، مطالعات بهبود و تحول، ۲ (۳۵): ۶۷-۹۰.
۱۲. حیدری موسی نارنجی، خدیجه. (۱۳۹۵). تأثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر به موقع بودن گزارشگری مالی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه رازی.
۱۳. قائمی، محمد حسین؛ وطن پرست، محمدرضا. (۱۳۸۴). بررسی نقش اطلاعات حسابداری در کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۱۲ (۴۱): ۸۵-۱۰۳.
۱۴. لاری دشت بیاض، محمود؛ اورادی، جواد. (۱۳۹۵). ویژگی‌های کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی: شواهدی از بورس اوراق بهادار تهران، پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۶ (۲۲): ۶۹-۹۴.
۱۵. هوشیار، علیرضا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه میان خصوصیات اعضای کمیته حسابرسی با کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.

ب- منابع انگلیسی

1. Abernathy, J.L., Herrmann, D., Kang, T., Krishnan, G.V. (2013). Audit committee financial expertise and properties of analyst earnings forecasts. *Adv. Acc. 29* (1), 1-11.
2. Aksu, M., Espahbodi, H. (2016). The impact of IFRS adoption and corporate governance principles on transparency and disclosure: the case of borsa istanbul. *Emerg. Mark. Finance Trade* 52(4), 1013-1028.
3. Alves, S., (2013). The impact of audit committee existence and external audit on earnings management Evidence from Portugal. *J. Financ. Rep. Acc.* 11 (2), 143-165.
4. Badolato, P.G., Donelson, D.C., Ege, M. (2014). Audit committee financial expertise and earnings management: the role of status. *J. Acc. Econ.* 58(2-3), 208-230.
5. Bajra, Ujkan. Cadez, simon. (2017). Audit committees and financial reporting quality: The 8th EU Company Law Directive perspective, *Economic Systems*, pp151-163.
6. Barth, M.E., Landsman, W.R., Lang, M.H. (2008). International accounting standards and accounting quality. *J. Acc. Res.* 46(3), 467-498.

7. Baxter, P. and Cotter, J. (2009). Audit committees and earnings quality. *Accounting and Finance*, 49, 267–290.
8. Beasley, M.S., Carcello, J., Hermanson V, D.R., Neal, T.L. (2009). The audit committee oversight process. *Contemp. Acc. Res.* 26(1), 65–122.
9. Beasley, M.S., Salterio, S.E. (2001). The relationship between board characteristics and voluntary improvements in audit committee composition and experience. *Contemp. Acc. Res.* 18(4), 539–570.
10. Be'dard, J., Chtourou, S. and Courteau, L. (2004), The effect of audit committee expertise, independence, and activity on aggressive earnings management, *Auditing: A Journal of Practice and Theory*, 23(2), 13–35.
11. Bédard, J., Gendron, Y. (2010). Strengthening the financial reporting system: can audit committees deliver? *Int. J. Auditing* 14(2), 174–210.
12. Beatty, A., S. Liao, J. Webber. (2007). The effect of private Information and Monitoring on the Role of Accounting Quality in Investment Decisions, *contemporary Accounting Research*, 27(1): 17-47.
13. Biddle, G., Hilary, G. (2006). Accounting quality and firm-level capital investment, the *Accounting Review*, 81: 963-982.
14. Biddle, Gary C., Gilles Hilary, and Rodrigo S. Verdi. (2007). "How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency?." *Journal of Accounting and Economics* 48, (2-3): 112-131.
15. Biddle, G., G. Hilary and R.S. Verdi. (2009), How Does Financial Reporting Quality Relate to Investment Efficiency, *Journal of Accounting and Economic*, Vol. 48, 112-131.
16. Blanco, B., García Lara, J.M., Tribó, J. (2014). The relation between segment disclosure and earnings quality. *J. Acc. Public Policy* 33(5), 449–469.
17. Braiotta, L. and Zhou, J. (2006). An exploratory study of the effects of the Sarbanes–Oxley Act, the SEC and United States Stock Exchange(s) rules on audit committee alignment. *Managerial Auditing Journal*, 21, 166–190.
18. Bronson, S. N., Carcello, J. V., Hollingsworth, C. W. and Neal, T. L. (2009). Are Fully Independent Audit Committees Really Necessary Account. *Public Policy*, 28, 265–280.
19. Brown, P., J. Preiato, and A. Tarca. (2014). The Effect of Audit Quality and Enforcement of Accounting Standards on Goodwill Impairment Avoidance. *Journal of Business Finance & Accounting*, 41(1/2): 1-55.
20. Bruynseels, L., Cardinaels, E. (2014). The audit committee: management watchdog or personal friend of the CEO? *Acc. Rev.* 89 (1), 113–145.
21. Cadez, S., Guilding, C. (2008). An exploratory investigation of an integrated contingency model of strategic management accounting. *Acc. Organ. Soc.* 33(7–8), 836–863.
22. Carcello, Joseph V., Hollingsworth, Carl W., Klein, April, Neal, Cho, K., Kwon, K., Yi, H., Yun, Y. (2015). The effect of international financial reporting standards adoption on the relation between earnings quality and information asymmetry in Korea. *Emerg. Markets Finance Trade* 51 (Suppl. 3), 95–117.
23. Carcello, Joseph V., Hollingsworth, Carl W., Klein, April, Neal, Terry L. (2006). Audit Committee Financial Expertise, Competing Corporate Governance Mechanisms, and Earnings Management, 1-55.
24. Chang, J. C. and Sun, H.L. (2009). Crossed-listed foreign firms' earnings informativeness, earnings management and disclosures of corporate governance information under SOX, *The International Journal of Accounting*, Vol. 44, 1–32.
25. Chen, J., Duh, R. and Shiue, F.N. (2008). The effect of audit committees on earnings-return association: evidence from foreign registrants in the United States. *Corporate Governance: An International Review*, 16, 32–40.
26. Cho, K., Kwon, K., Yi, H., Yun, Y., (2015). The effect of international financial reporting

- standards adoption on the relation between earnings quality and information asymmetry in Korea. *Emerg. Markets Finance Trade* 51 (Suppl. 3), 95–117.
27. Choi, Y.K., Han, S.H., Lee, S. (2014). Audit committees, corporate governance, and shareholder wealth: evidence from Korea. *J. Acc. Public Policy* 33(5), 470–489.
 28. Cohen, J.R., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., Wright, A.M. (2014). The effect of audit committee industry expertise on monitoring the financial reporting process. *Acc. Rev.* 89, 243–273.
 29. Dechow, P.M., Sloan, R.G., Sweeney, A.P. (1995). Detecting earnings management. *Acc. Rev.* 70(2), 193–225.
 30. Dechow, P., Sloan, R., Sweeney, A. (1996). Causes and consequences of earnings manipulation: an analysis of firms subject to enforcement actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research* 13, 1–36.
 31. Dezoort, F.T., Hermanson, D.R., Archambeault, D.S., Reed, S. A. (2002). Audit committee effectiveness: a synthesis of the empirical audit committee literature. *J. Acc. Lit.* 21, 38–75.
 32. Dhaliwal, D., Naiker, V., Navissi, F. (2010). The association between accruals quality and the characteristics of accounting experts and mix of expertise on audit committees. *Contemp. Acc. Res.* 27(3), 787–827.
 33. Ecker, F., Francis, J., Olsson, P., Schipper, K. (2013). Estimation sample selection for discretionary accruals models. *J. Acc. Econ.* 56(2–3), 190–211.
 34. Foster, B.P., Ornstein, W., Shastri, T.v. (2007). Audit costs, material weaknesses under SOX section 404. *Managerial Auditing J.* 22(7), 661–673.
 35. Francis, J., Khurana, I. and Pereira, R. (2005). “Disclosure incentives and effects on cost of capital”, *The Accounting Review*, Vol. 80 No. 4, 1125-62.
- Francis, J., Iofond and et al., (2005) “the market pricing of accruals quality”, *Journal of Accounting and Economics*, vol 39, 295-327.
36. Francis, J., Smith, M. (2005). A reexamination of the persistence of accruals and cash flows. *J. Acc. Res.* 43(3), 413–451.
 37. Gendron, Y., Bédard, J. (2006). On the constitution of audit committee effectiveness. *Acc. Organ. Soc.* 31(3), 211–239.
 38. Groff, M.Z. Valentičič, A. (2011). Determinants of voluntary audit committee formation in a two-tier board system of a post-transitional economy – the case of Slovenia. *Acc. Europe* 8 (2), 235–256.
 39. Habib, A. & Bhuiyan, M. B. U. (2016). Problem directors on the audit committee and financial reporting quality, 46, 121-144.
 40. Hartmann, F., Slapničar, S. (2012). Pay fairness and intrinsic motivation: the role of pay transparency. *Int. J. Hum. Resour. Manag.* 23(20), 4283–4300.
 41. Hayes, R.M. (2014). Discussion of Audit committee financial expertise and earnings management: the role of status by Badolato, Donelson, and Ege (2014). *J. Acc. Econ.* 58(2–3), 231–239.
 42. Ho, S., Wong, K. SH. (2001). A Study of the Relationship Between Corporate Governance Structures and the Extent of Voluntary Disclosure. *Journal of International Accounting Auditing and Taxation*, 10(2):139-156.
 43. Jones, J.J. (1991). Earnings management during import relief investigations. *J. Acc. Res.* 29(2), 193–228.
 44. Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *J. Acc. Econ.* 33(3), 375–400.
 45. Krishnan, J., Lee, J.E., (2009). Audit committee financial expertise, litigation risk, and corporate governance. *Auditing* 28 (1), 241–261.
 46. Krishnan, J. Wen, Y. and Wanli Zhao. (2011). Legal Expertise on Corporate Audit Com-

- mittees and Financial Reporting Quality. *The Accounting Review*: 86(6): 2099-2130.
47. Kusnadi, Yuanto, Leong, Kwong Sin, Suwardy, Themin, Wang, Jiwei. (2016). Audit committees and financial reporting quality in Singapore. *J. Bus. Ethics* 139 (November (1)), 197-214.
 48. Lary, A.K. and Taylor, D.W. (2012). Governance characteristics and role effectiveness of audit committees. *Managerial Auditing Journal*, 27, 336-354.
 49. Macias, M., Muiño, F. (2011). Examining dual accounting systems in Europe. *Int. J. Acc.* 46(1), 51-78.
 50. Martí, C., Kasperskaya, Y. (2015). Public financial management systems and countries' governance: a cross-country study. *Public Admin. Dev.* 35(3), 165-178.
 51. McDaniel, L., Martin, R.D., Maines, L.A. (2002). Evaluating financial reporting quality: the effects of financial expertise vs. financial literacy. *Acc. Rev.* 77(1), 139-167.
 52. McNichols, M. F., and S. R. Stubben. (2008). Does earnings management affect firms' investment decisions? *The Accounting Review* 83(6):1571-1603.
 53. Menon, K. and Williams, J. (1994). "The Use of Audit Committees for Monitoring", *Journal of Accounting and Public Policy*, 13: 121-139.
 54. Miko, N.U., Kamardin, H. (2015). Impact of audit committee and audit quality on preventing earnings management in the pre- and post- nigerian corporate governance code 2011. *Procedia Soc. Behav. Sci.* 172, 651-657.
 55. Othman, R. Ishaks, I. F. Arif, S. M.M. & Abdol, N. (2014). Influence of audit committee characteristics on voluntary ethic disclosure, 145, 330-342.
 56. Peasnell, K.V., Pope, P.F., Young, S. (2000). Detecting earnings management using cross-sectional abnormal accruals models. *Acc. Bus. Res.* 30(4), 313-326.
 57. Peecher, M.E. (2002). Discussion of evaluating financial reporting quality: the effects of financial expertise vs. financial literacy. *Acc. Rev.* 77, 169-173.
 58. Persons, O. S. (2009). Audit committee characteristics and earlier voluntary ethice disclosure among fraud and no-fraud firms, 284-297.
 59. Piot, C. and Janin, R. (2007). External auditors, audit committees and earnings management in France. *European Accounting Review*, 16, 429-454.
 60. Rainsbury, E.A., Bradbury, M., Cahan, S.F. (2009). The impact of audit committee quality on financial reporting quality and audit fees. *J. Contemp. Acc. Econ.* 5(1), 20-33.
 61. Stewart, J., Munro, L., (2007). The impact of audit committee existence and audit committee meeting frequency on the external audit: perceptions of australian auditors. *Int. J. Auditing* 11 (1), 51-69.
 62. Taipaleenmäki, J., Ikäheimo, S. (2013). International Journal of Accounting Information Systems On the convergence of management accounting and financial accounting –the role of information technology in accounting change. *Int. J. Acc. Inf. Syst.* 14(4), 321-348.
 63. Tanyi, P.N., Smith, D.B. (2015). Busyness, expertise, and financial reporting quality of audit committee chairs and financial experts. *Auditing* 34(2), 59-89.
 64. Verdi, R. (2006), Financial Reporting Quality and Investment Efficiency, M.I.T., 1-55.
 65. Xie, B., Davidson, W.N., Dadalt, P.J. (2003). Earnings management and corporate governance: the role of the board and the audit committee. *J. Corporate Finance* 9(3), 295-316.
 66. Zhou, T., Xie, J., Li, X. (2017). Financial reporting quality and idiosyncratic return volatility: evidence from China. *Emerg. Mark. Finance Trade* 53(4), 835-847.